

Τρόποι αφήγησης

▪ Ο αφηγητής οργανώνει και παρουσιάζει το υλικό της αφήγησης με δύο βασικά τρόπους:

i. Κρατώντας τον λόγο, έτσι που να αφηγείται ο ίδιος τα γεγονότα και να μεταδίδει με πλάγιο ύφος τα λεγόμενα των ηρώων του (διήγησις /telling /summary).

ii. Δίνοντας τον λόγο στους ήρωές του, πριμοδοτώντας τον διάλογο και "δείχνοντας" τα γεγονότα, όπως συμβαίνει στο θέατρο (μίμησις /showing /scene).

Τεχνικές αφήγησης

 Διήγησις: εξιστόρηση γεγονότων, αφήγησις (ο αφηγητής περιγράφει τι συνέβη με δικά του λόγια ή εκθέτει σκέψεις και συναισθήματα των προσώπων, χωρίς άμεση παράθεση των λόγων τους). Θεωρείται δυναμικό στοιχείο του κειμένου.

 Περιγραφή: λεπτομερής απόδοση, αναπαράσταση τόπων, καταστάσεων και χαρακτήρων.

Η περιγραφή αποτελεί στατικό και άχρονο στοιχείο του κειμένου σε διάκριση /αντίθεση με την αφήγησις που θεωρείται δυναμικό στοιχείο του κειμένου. Τα όρια αφήγησης – περιγραφής δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα.

Οι περιγραφές παρεμβάλλονται και διαπλέκονται με την αφήγησις, για αυτό και ο διαχωρισμός τους από αυτήν είναι δύσκολος. Δημιουργούνται έτσι αφηγηματικές περιγραφές ή περιγραφικές αφηγήσεις. Οι περιγραφές μπορεί να είναι ρεαλιστικές ή λυρικές ή και να συνδυάζουν το ρεαλιστικό με το λυρικό στοιχείο. Οι περιγραφικές λεπτομέρειες δημιουργούν **εικόνες**, οπτικές, ηχητικές, οσφρητικές, απτικές, πού μπορεί να είναι πλήρεις, εναργείς και ρεαλιστικές ή φανταστικές, ελλειπτικές, ακόμη και ασχημάτιστες.

Ρόλος - λειτουργία της περιγραφής

- ✓ Σκιαγραφεί τα πρόσωπα, στήνει το σκηνικό της δράσης και γενικά φωτίζει την αφήγησις με διάφορες άμεσες ή έμμεσες πληροφορίες.
- ✓ Φωτίζει τα πρόσωπα, γιατί δείχνει τη συμπεριφορά, τις αντιλήψεις, τα συναισθήματα και τις επιθυμίες τους.
- ✓ Συμπληρώνει τα κενά, συντελεί στη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο
- ✓ Προκαλεί αγωνία και αναμονή στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης, αναστέλλει τη δράση, δεν προωθεί τις εξελίξεις, 'παγώνει' τον αφηγηματικό χρόνο.
- ✓ Προσφέρει αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη.
- ✓ Δημιουργεί αντιθέσεις
- ✓ Άλλες περιγραφές είναι ρεαλιστικές και άλλες λυρικές, γενικά όμως αισθητοποιούν και άρα ζωντανεύουν την αφήγησις.

 Διάλογος:

- Διάλογος σε αφηγηματικό κείμενο, όπου αποδίδεται πιστά ο λόγος των προσώπων (ύφος, ιδίωμα, λεξιλόγιο κτλ.) με τη χρήση παύλας /εισαγωγικών.
- Θεατρικός διάλογος, όπου απουσιάζει εντελώς ο αφηγητής και η υπόθεση εξελίσσεται με διαλογικό τρόπο - θεατρική τεχνική (π.χ. «Μνήμη» Στρ. Τσίρκα).

Ρόλος - λειτουργία του διαλόγου

- ✓ Προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια.
- ✓ Συντελεί στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων - τα πρόσωπα αποκτούν αληθοφάνεια.
- ✓ Προσιδιάζει στην ανθρώπινη ιδιότητα του αφηγητή, που δεν μπορεί να είναι παντογνώστης. Ο αναγνώστης αντλεί μέσω του διαλόγου πληροφορίες για πρόσωπα και γεγονότα.
- ✓ Εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης - προετοιμάζει σκηνές που θα ακολουθήσουν.

 Μονόλογος /εσωτερικός μονόλογος (λόγος χωρίς ακροατή, «ροή της συνείδησης» - ακραία περίπτωση απόσυρσης του αφηγητή).

Ο ήρωας μιλάει μόνος του κατά κανόνα σε πρώτο πρόσωπο και ενεστώτα χρόνο, Ακολουθώντας τη ροή της συνείδησης του [συνειρμικές σκέψεις και συνδέσεις], ενώ ο αφηγητής έχει αποσυρθεί. Με τον εσωτερικό μονόλογο, που αποτελεί μία μορφή μοντερνισμού, γίνεται προσπάθεια να αποτυπωθούν σκέψεις, εικόνες αναμνήσεις εντυπώσεις τη στιγμή που γεννιούνται, χωρίς αυστηρή λογική επεξεργασία. Για αυτό παρατηρούνται αποσπασματικότητα, ασυνέχεια, υπαινιγμοί, ελλειπτικές προτάσεις, συντακτικές αδυναμίες, αντιφάσεις, συνειρμικές συνδέσεις. Και επειδή η σκέψη του προσώπου κινείται από το παρόν στο παρελθόν και το μέλλον και αντίστροφα, ο Γραμματικός χρόνος Δεν είναι μόνο ο ενεστώτας, αλλά και ο αόριστος και ο μέλλοντας και όλοι γενικά οι χρόνοι. Επειδή, ακόμα, οι σκέψεις αφορούν και άλλα πρόσωπα ή πράγματα, το γραμματικό πρόσωπο Δεν είναι μόνο το πρώτο, αλλά και το δεύτερο και το τρίτο. Επιπλέον, επειδή το πρόσωπο που μονόλογοι εκφράζεται πηγαία, ο λόγος του μπορεί να έχει και χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου, ακόμα και ιδιωτισμούς.

 Ελεύθερος πλάγιος λόγος: πιστή απόδοση από τον αφηγητή σκέψεων και συναισθημάτων ενός προσώπου της ιστορίας σε τρίτο πρόσωπο και σε χρόνο παρελθοντικό. Σύμμετρη του λόγου του αφηγητή και του λόγου των ηρώων.

Ο ελεύθερος πλάγιος λόγος δεν είναι ούτε ευθύς ούτε πλάγιος λόγος, αλλά είναι συνδυασμός των δύο. Ο λόγος κατά κανόνα εκφέρεται σε τρίτο πρόσωπο και ιστορικό χρόνο. Αυτός ο κανόνας ωστόσο συχνά παραβιάζεται και συναντούμε τον ελεύθερο πλάγιο λόγο και με άλλες ενδιαμέσες μορφές. Με τον ελεύθερο πλάγιο λόγο μπερδεύεται η φωνή του ήρωα με τη φωνή του αφηγητή και εκφράζονται με αμεσότητα ενδόμυχες σκέψεις και συναισθήματα του ήρωα. Ο αναγνώστης έχει άμεση πρόσβαση στον λόγο του ήρωα, μολονότι δεν είναι βέβαιο ότι χρησιμοποιούνται πάντα αυτούσιες οι λέξεις του. Συνηθίζονται πάντως ιδιωματικές εκφράσεις και προφορικότητα, που ζωντανεύουν την αφήγηση. Διαγράφονται έτσι σαφέστερα τα πρόσωπα και η αφήγηση αποκτά ποικιλία και ζωντάνια.

 Σχόλιο: γνώμες, κρίσεις, σχόλια του αφηγητή που οδηγούν σε γενικεύσεις. Το σχόλιο είναι γνώμες και κρίσεις του αφηγητή που διευκολύνουν τον αναγνώστη να αξιολογήσει και να κατανοήσει πρόσωπα και γεγονότα.

 Εγκιβωτισμός: ένθετη αφήγηση, ενσωματωμένη σε εκτενέστερη αφήγηση. Εγκιβωτισμός είναι "η αφήγηση μέσα στην αφήγηση". Μία άλλη δευτερεύουσα και ολοκληρωμένη αφήγηση γίνεται μέσα στην κυρία αφήγηση, διακόπτοντας την ομαλή ροή του χρόνου. Στον εγκιβωτισμό Δεν είναι απαραίτητο να αλλάζει ο αφηγητής. Μπορεί ακόμα η δευτερεύουσα αφήγηση να διακόπτεται, να παρεμβάλλεται κύριοι αφήγηση και κατόπιν να συνεχίζεται και να ολοκληρώνεται η δευτερεύουσα αφήγηση. Είναι συνήθως ανάδρομη αφήγηση και προσφέρει πληροφορίες που εξηγούν τα γεγονότα και φωτίζουν τα πρόσωπα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εγκιβωτισμού αποτελεί αφήγηση στους Φαίακες από τον ίδιο τον Οδυσσέα των περιπετειών που έζησε πριν φτάσει στο νησί τους .

Ηθογραφία προσώπων

Τα πρόσωπα μιας αφήγησης ηθογραφούνται – ψυχογραφούνται μέσω των ακόλουθων τεχνικών:

- ❖ Μέσα από την περιγραφή και τα σχόλια που κάνει γι' αυτά ο αφηγητής.
- ❖ Μέσα από τη διήγηση των πράξεών τους.
- ❖ Μέσα από τον μονόλογο (ή τον εσωτερικό μονόλογο – ενδοσκόπηση), τον διάλογο και τη σχέση τους με τα άλλα πρόσωπα της αφήγησης.
- ❖ Μέσα από τα λόγια και τις κρίσεις των άλλων προσώπων της αφήγησης.
- ❖ Ο λόγος των προσώπων είναι δυνατόν να εκφέρεται /αποδίδεται:
 - Σε ευθύ λόγο, μέσω του διαλόγου ή του μονολόγου.
 - Σε πλάγιο λόγο, εξαρτημένο ή ανεξάρτητο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΑΣΚΗΣΗ 1 Στα παρακάτω αποσπάσματα να εντοπίσετε αν υπάρχει περιγραφή ή αφήγηση.

1. *Είχα αφαιρεθεί κοιτάζοντας τα αιωρούμενα πουλιά, που ζυγιάζονταν και εφορούσαν για να βρουν κάτι να φάνε, Μα χωρίς αποτέλεσμα. Το λιμάνι ήταν έρημο, το νερό πράσινο, πηχτό από το ακάθαρτο πετρέλαιο και στο λεπιδωτό το δέρμα του έπλεε κάθε λογής σαβούρα. Πλοίο πουθενά, ο γερανός σκουριασμένος. Οι αποθήκες ρεπιασμένες. Στα μαύρα ερείπια της αποβάθρας ούτε ποντίκια δεν κατοικούσαν πια, νέκρα. Εδώ και χρόνια ήταν κομμένη κάθε σχέση με τον έξω κόσμο. Είχα καρφώσει το βλέμμα σε έναν γλάρο και παρακολουθούσα το πέταγμα του. Με τον τρόπο χελιδονιού που προαισθάνεται κακοκαιρία πετούσε σχεδόν πάντα κοντά στην επιφάνεια του νερού και μόνο τότε τότε ξεθάρρευε να ανέβει ψηλά κρώζοντας, να σμίξει τον δρόμο του με εκείνον των συντρόφων.*

Χάινριχ Μπελ, «Το λυπημένο μου πρόσωπο»

2. Όσο για το κέρδος της γνώσεως, είναι καλύτερα να μιλήσει για αυτό ένας γεωμέτρης, άνθρωπος πρακτικός και θετικός, παρά κάποιος θεωρητικός της γλωσσικής επιστήμης." Κάποιος που είχε αρχίσει να διδάσκεται γεωμετρία δίπλα στον Ευκλείδη, μόλις έμαθε το πρώτο θεώρημα τον ρώτησε: Τι περισσότερο θα κερδίσω αν τα μάθω όλα αυτά; Τότε ο Ευκλείδης φώναξε τον δούλο του και του είπε : Δώσε παιδί μου σε αυτόν τρεις οβολούς, διότι έχει ανάγκη να κερδίζει κάτι από ό, τι μαθαίνει".
3. Ήταν η ώρα του σούρουπου. Ένα ζευγάρι, αντρώγυνο, στην ώρα του σούρουπου κι εκείνο, κατέβαινε τη Λεωφόρο πιασμένο μπράτσο, καθώς πορεύονταν τα ζευγάρια κάποιον άλλον καιρό. Το βάδισμα του ήταν κανονικό και λιγάκι βαρύ, ανάλογο με την ηλικία. Οι δύο μαζί πρέπει να έστριβαν τον κάβο του αιώνα. Σε μία στιγμή, ξαφνικά, μέσα από το μενεξελί σύθαμπο, ξαπλωμένη μπροστά τους, σε αντίθετη φορά, μία ανάλαφρη παρέα: κοριτσόπουλα και παιδαρέλια ανάμεσα στα 16 και τα 18 τους. Γύριζαν από κάποιον εξοχικό περίπατο ή εκδρομή [...] αναπόλησαν τότε αλλά αντικρίσματα, σε χρόνια περασμένα, πάλι ανάμεσα σε ηλικίες που έρχονταν και που έφευγαν. Ήταν διαφορετικά, πολύ διαφορετικά, γίνεται έχουν λησμονήσει. Αναθυμήθηκαν μάτια χλωρά, σαν και τούτα που είχαν τώρα δα περάσει, μονάχα λιγότερο αλύγιστα, μπορεί και λιγότερο σκληρά.

Άγγελος Τερζάκης, "Τα παιδιά με τα κλωνάρια"

4

ΑΣΚΗΣΗ 2 : Τα παρακάτω αποσπάσματα περιέχουν σε ορισμένα σημεία αφήγηση και σε άλλα περιγραφή. Να εντοπίσετε δύο χωρία στα οποία υπάρχει περιγραφή και δύο στα οποία υπάρχει αφήγηση. Πώς λειτουργεί η περιγραφή;

1. Ο πιο ασθενής κρίκος στη νυσταλέα αδιαφορία μας, τα παιδιά, που αντί να παίζουν, να γελούν, να μαθαίνουν γράμματα, υγρό κοπούν νυχθημερόν κλειδωμένα σε αχούρια, με ελάχιστο φαγητό, καμία περίθαλψη, αληθινοί σκλάβοι. Ζουν κλειδωμένα σε εργοστάσια, όπου δουλεύουν από τις 8 το πρωί μέχρι τα μεσάνυχτα, εφτά μέρες την εβδομάδα. Η ατμόσφαιρα είναι βαριά, γεμάτη ίνες, ρύπους από χημικά και συνθετικά υλικά. Τα παιδάκια ανακατεύουν με γυμνά χέρια τα συστατικά και τις μπογιές των πλαστικών παιχνιδιών που έχουν ενοχοποιηθεί στη Δύση για καρκινογένεση. Πολύ συχνά εκδηλώνονται φωτιές στα εργοστάσια και μικρά παιδάκια καίγονται. Πριν από λίγο καιρό ένα 13χρονο αγόρι τραυμάτισε σοβαρά το χέρι του σε μηχανήμα εργοστασίου παιχνιδιών. Το πήγαν στο νοσοκομείο. Μαζί και ο διευθυντής της μονάδας. "μπορώ να σώσω το χέρι του παιδιού" είπε ο γιατρός. "αν το κόψεις θα κοστίσει λιγότερο;" ρώτησε ο διευθυντής. "Ναι", απάντησε ο γιατρός. "Τότε, κόψ' το! "

Τασούλα Καραϊσκάκη, " Πίσω από το λούστρο" από τον ημερήσιο Τύπο

2. Για χάρη του ξένου η Αριάγνη μαγείρεψε μοσχαράκι λεμονάτο με πράσινες ελιές, τσακιστές. Το τραπέζι ήταν στρωμένο στο βάθος του αντρεί, κάτω από τα τρία παράθυρα. Ένας κίτρινος κλάδος μουσαμάς χρησίμευε για τραπεζομάντηλο. Τα ρουθούνια του Διονύση, μόλις μύρισε την πικρή μυρουδιά της σάλτσας, Παίξανε μ' ευχαρίστηση. Γρήγορα όμως κατάλαβε πως το κρέας δευτεριάτικα ήταν για χάρη του ξένου και κατσούφιασε. Τα κορίτσια το μεσημέρι το περνούσαν στο πόδι με τίποτε σάντουιτς που αγόραζαν από τους μπουφέδες κοντά στο γραφείο τους, για να μην κάνουν τόσο δρόμο πήγαινε-έλα και κουράζονται. Ο Νίκος, στριμωγμένος δίπλα στην Αριάγνη, έτρωγε βιαστικά για να προφτάσει τον απογευματινό κώδωνα. Ο ξένος είπε δυο λόγια για τον καιρό, μα ο Διονύσης του αποκρίθηκε με ένα μουγκρητό σκύβοντας και άλλο μέσα στο πιάτο του. Έξω ο καιρός σκοτείνιαζε, το γύριζε σε μπόρα. Η Αριάγνη σηκώθηκε να ετοιμάσει το παλτό του Νίκου. Ήτανε καμωμένο από προβιά, γεμάτο μελανιές απ' τον καιρό που το φορούσε ο Μιχάλης, όταν πρωτοπήγε στο Δημοτικό. Πάνω στην ώρα έφτασε κι ο Σταμάτης. Στην μπλε ανοιχτή στολή του φαίνονταν οι κίτρινοι λεκέδες από τη σκόνη και τις ψιχάλες που είχανε καθίσει πάνω της.

Στρατής Τσίρκας, *Αριάγνη*, απόσπασμα από τη μυθιστορηματική τριλογία 'Ακυβέρνητες πολιτείες', εκδόσεις Κέδρος

3. Μισοπλαγιασμένη κοντά εις την εστίαν, με σφαιριστά τα όμματα, την κεφαλήν ακουμβώσα εις το κράσπεδον της εστίας, το λεγόμενον «φουγοπόδαρο», η θεια-Χαδούλα, η κοινώς 5 καλούμενη Γιάννου η Φράγκισσα, δεν εκοιμάτο, αλλ' εθυσίαζε τον ύπνον πλησίον εις το λίκνον της ασθενούσης μικράς εγγονής της. Όσον διά την λεχώ, την μητέρα του πάσχοντος βρέφους, αυτή προ ολίγου είχεν αποκοιμηθή επί της χθαμαλής, πενιχράς κλίνης της.

Ο μικρός λύχνος, κρεμαστός, ετρεμόσβηνε κάτω του φατνώματος* της εστίας. Έρριπτε σκιάν αντί φωτός εις τα ολίγα πενιχρά έπιπλα, τα οποία εφάνιντο καθαρώτερα και κοσμιώτερα την νύκτα.

Α λ έ ξ α ν δ ρ ο ς Π α π α δ ι α μ ά ν τ η ς Η Φόνισσα

4. Σε μας, όποιαν ώρα της μέρας κι αν ερχόταν κανείς, έβρισκε πάντα κόσμο και κίνηση και κουζίνα σε δράση. Μοσχοβολούσαν ψητά και τηγανητά και λουκουμάδες και χαλβάδες και κατημέρια* δε χρειαζόταν καν να υπάρχει η πρόφαση κάποιας γιορτής. Μπαινόβγαιναν τα παιδιά της γειτονιάς, οι δασκάλοι μας, οι ράφτρες, οι παραδουλεύτρες, οι γειτόνισσες, φτωχές και πλούσιες, οι χαρτορίχτρες, η διανοούμενη νεολαία του Αϊντινιού.

Δ ι δ ώ Σ ω τ η ρ ί ο υ Οι νεκροί περιμένουν

ΑΣΚΗΣΗ 3 : Να εντοπίσετε τα χαρακτηριστικά του μονολόγου.

Ο κεντρικός ήρωας,, ανθυπολοχαγός του Ελληνικού Στρατού στην Αίγυπτο μετά την κατάληψη της Αθήνας από τους Γερμανούς, φιλοξενείται στο σπίτι μιας λαϊκής ελληνικής οικογένειας στο Κάιρο, της Αριάγνης και του Διονύση. Στη συζήτηση ο Διονύσης εκφράζεται περιφρονητικά για τους ντόπιους Αιγυπτίους και δηλώνει ότι 'ο ντόπιος θέλει κουρμπάτσι [μαστίγιο]για να σε φοβάται'. Οργάνωσε μάλιστα και απεργία για να μην εξισωθούν εργασιακά οι Έλληνες εργάτες με τους ντόπιους. Η Αριάγνη διαφωνεί με τη στάση του Διονύση και στον μονόλογο της προβλέπει τον ξεριζωμό των Ελλήνων από την Αίγυπτο

- Εσύ, κυρά, τι λες; την πείραξε ο Διονύσης.

Η Αριάδνη τον κοιτούσε με τα μαύρα μάτια της και δεν έλεγε τίποτα. Μάτια που σε κοιτούν και δεν σαλεύουνε. Μάτια που σε μαλώνουνε. Η βροχή δυνάμωσε και ο κόσμος σκοτείνιασε. Το παιδί με την προβιά. Θα του κόψει τουλάχιστον να χωθεί σε καμία πόρτα για να μην βρέχεται; Αχ παιδί μου Σταμάτη, αχ Καλλιόπη και Ουρανία, αχ κύρη εσύ που τους τα έμαθες αυτά.

Γιατί γουμάρια; Γιατί κουρμπάτσι; εκεί που είναι ο πόνος και ιδρώτας εκεί δεν είναι ο άνθρωπος; Γιατί λοιπόν σκάβετε ένα χαντάκι και χωρίζετε; που θα σας βγάλουν αυτά τα μυαλά; Τρέμω. Θα 'θελα να μη ζω. Να μη δούνε τα μάτια μου. Θα έρθει μέρα. Βλέπω κόσμο να στριμώχνεται στις προκυμαίες με βουνά γύρω τους τις βαλίτσες και τους μπόγους και τα στρώματα.

6

ΑΣΚΗΣΗ 4 : Να εντοπίσετε τον ελεύθερο πλάγιο λόγο και να παρατηρήσετε τη λειτουργία του

Ο ποιητής Φερνάνζης¹ τό σπουδαῖον μέρος

τοῦ ἐπικοῦ ποιήματός του κάμνει.

Τό πῶς τήν βασιλεία τῶν Περσῶν

παρέλαβε ὁ Δαρεῖος Ὑστάσπου. [...]

Ἀλλά τόν διακόπτει ὁ ὑπηρέτης του πού μπαίνει

τρέχοντας, καί τήν βαρυσήμαντην εἶδησι ἀγγέλλει.

Ἄρχισε ὁ πόλεμος μέ τούς Ρωμαίους.

Τό πλεῖστον τοῦ στρατοῦ μας πέρασε τά σύνορα.

Ὁ ποιητής μένει ἐνεός.² Τί συμφορά!

Ποῦ τώρα ὁ ἔνδοξός μας βασιλεύς,

ὁ Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Εὐπάτωρ,

μ' ἑλληνικά ποιήματα ν' ἀσχοληθεῖ.

Μέσα σέ πόλεμο — φαντάσου, ἑλληνικά ποιήματα.

Κωνσταντῖνος Καβάφης , Ὁ Δαρεῖος

ενεός· εμβρόντητος, κατάπληκτος

ΑΣΚΗΣΗ 5 : Να εντοπίσετε τον εγκιβωτισμό

Τόν χειμῶνα πού ἤρχισ' εὐθύς κατόπιν μ' ἐπῆρε πλησίον του ὁ γηραιός πάτερ Σισώης, ἢ Σισώνης, καθώς τόν ὠνόμαζον οἱ χωρικοί μας, καί μ' ἔμαθε γράμματα. Ἦτον πρῶην διδάσκαλος, καί μέχρι τέλους τόν προσηγόρευον ὅλοι εἰς τήν κλητικήν «δάσκαλε». Εἰς τούς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτον μοναχός καί διάκονος. Εἶτα² ἠγάπησε μίαν Τουρκοπούλαν, καθώς ἔλεγαν, τήν ἔκλεψεν, ἀπό ἓνα χαρέμι τῆς Σμύρνης, τήν ἐβάπτισε καί τήν ἐνυμφεύθη.

Εὐθύς μετά τήν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἐπὶ Καποδίστρια κυβερνήτου³, ἐδίδασκεν εἰς διάφορα σχολεῖα ἀνά τήν Ἑλλάδα, καί εἶχεν οὐ μικράν φήμην, ὑπὸ τό ὄνομα «ὁ Σωτηράκης ὁ δάσκαλος». Ἀργότερα ἀφοῦ ἐξησφάλισε τήν οἰκογένειάν του, ἐνθυμήθη τήν παλαιάν ὑποχρέωσίν του, ἐφόρεσε καί πάλιν τὰ ράσα, ὡς ἀπλοῦς μοναχός τήν φοράν ταύτην, κωλυόμενος νά ἱερατεύῃ,⁴ κ' ἐγκαταβίωσεν⁵ ἐν μετανοίᾳ, εἰς τό Κοινόβιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.⁶ Ἐκεῖ ἔκλαυσε τό ἀμάρτημά του, τό ἔχον γενναίαν ἀγαθοεργίαν ὡς ἐξόχως ἐλαφρυντικὴν περίστασιν,⁷ καί λέγουν ὅτι ἐσώθη.

Ἀφοῦ ἔμαθα τὰ πρῶτα γράμματα πλησίον τοῦ γηραιοῦ Σισώη, ἐστάλην ὡς ὑπότροφος τῆς μονῆς εἷς τινα κατ' ἐπαρχίαν ἱερατικὴν σχολήν, ὅπου κατετάχθην ἀμέσως εἰς τήν ἀνωτέραν τάξιν, εἶτα εἰς τήν ἐν Ἀθήναις Ριζάρειον.

Α. Παπαδιαμάντης, Ὀνειρο στο κύμα

ΑΣΚΗΣΗ 6 : Να εντοπίσετε το σχόλιο και να παρατηρήσετε τη λειτουργία του στην αφήγηση

7

Ο παππούς δεν έπανε να μουρμουρίζει, κι η μητέρα κοίταζε πότε τον πατέρα λυπημένα, πότε τον παππού παρακαλεστικά. Μα ο παππούς δεν έπανε, κι ο πατέρας έσκυβε και δε μιλούσε.

Το πράμα κατάντησε τόσο συχνό, έγινε ταχτικό, σχεδόν καθημερινό στο σπίτι. Το στόμα του παππού συνήθισε να μουρμουρίζει, οι ώμοι του πατέρα μαζέψαν από το σκύψιμο, το πρόσωπό του πήρε όψη περισσότερο κουτή παρά θλιμμένη.

Κι όμως τόσο κουτός δεν ήταν ο πατέρας. Μονάχα πως δεν ήταν καμωμένος για έμπορος, όπως το θέλησε η περίπτωση να γίνει, όταν κατέβηκε στην πόλη και παντρεύτηκε με τη μητέρα.

Κ ω σ τ α ν τ ί ν ο ς Χ α τ ζ ό π ο υ λ ο ς Το σπίτι του δασκάλου

ΑΣΚΗΣΗ 7 : Να εντοπίσετε τους αφηγηματικούς τρόπους

1. Ἦταν ἓνας ἀντρας ὡς πενήντα χρόνων, ἓνας κολοσσός. Το ὕψος του ἔφτανε τα δύο μέτρα. Πλάτες φαρδιές, πόδια και χέρια πελώρια, αναλογίες αρμονικές – οὐτ' ἓνα δράμι ξύγκι περιττό. Ξανθός και ροδοκόκκινος, δεν εἶχε ἀκόμα δοκιμάσει το ηλιοκάμα του ἐλληνικοῦ ουρανοῦ. Παρουσιάστηκε στη Σχολή με στολή ἐκστρατείας συνταγματάρχη του ποτέ ρωσικοῦ τσαρικοῦ στρατοῦ, πολὺ κακοπαθισμένη. Μια πανάθλια βαλίτσα κρεμόταν ἀπ' το φοβερό χέρι του.

Μ. Καραγάτσης, Ο συνταγματάρχης Λιάπκιν

2. -Για τον «Αρχάγγελο» ... το μπάρκο ... μην ακούσατε τίποτα;

-Τίποτα του απαντά ξερά ο τηλεγραφητής.

-Τίποτα! Πώς είναι δυνατόν; Ξαναρωτάει.

3. Η Φραγκογιαννού εσκέφθη: «Θα φωνάξουν, τάχα;... Θ' ακουστή; Πού ν' ακουστή!... Πρέπει να κάμω γλήγορα, προσέθηκε μέσα της. Αυτός, όπου είναι, τώρα σε λίγο, θά 'ρθη δω, γιατί θα σουρουπώσει, και δε θα βλέπη να κάνη δουλειά εκεί κάτω... Και πρέπει να φεύγω το γληγορότερο, χωρίς να με ιδή, όπως δεν με είδε ως τώρα».

Α λ έ ξ α ν δ ρ ο ς Π α π α δ ι α μ ά ν τ η ς Η Φόνισσα

4. Απορούσαμε όλη μου την ηρεμία του. Τον ρωτούσαν Πώς είναι δυνατόν να μη φοβάται. Φοβόταν. Αλλά ήταν κάτι που έπρεπε να κάνει και θα το έκανε.

5. Γρήγορα προστέθηκαν στους φοιτητές περίεργοι διαβάτες και πολλά χαμίνια, που είναι πάντα παρόντα όπου γίνεται ντόρος. Στις ώρες αυτές, μόλις σχηματιστεί ένας μικρός ανθρώπινος πυρήνας, μαγνητίζει, θαρρείς, όλα τα ανήσυχα στοιχεία από τριγύρω. Όταν ο πυρήνες βαδίζει και φαίνεται σαν να έχει σκοπό, πολύ ακολουθούν, χωρίς να ξέρουν πού πάνε, μόνο και μόνο γιατί αισθάνονται την ανάγκη να ακολουθήσουν κάτι, οτιδήποτε.

Γιώργος Θεοτοκάς, Αργώ

6. Μόλις αράξαμε στη Στενή, ο καπετάν Ξυρίχης πήρε τη βάρκα κι έτρεξε στο τηλεγραφείο. Δύο ημέρες τώρα δεν ήβρεσκε ησυχία.

Ανδρέας Καρκαβίτσας, Ναυάγια